

Üç Boyutlu Tasarımların Öğretilmesinde Atık Nesnelerin Kullanılması

Using Waste Objects In Teaching Three Dimensional Designs

Dr. Ramazan KARAGÖL

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora Mezunu

<https://orcid.org/0000-0002-2991-7061>

ÖZET

Bu araştırma ile üç boyutlu tasarımların öğretilmesinde atık nesnelerin kullanılması amaçlanmaktadır. Bu amaç ile araştırmanın uygulama verilerinin toplanmasında deneysel yöntem izlenmiştir. Bununla birlikte sonuçlar betimsel olarak değerlendirilip, yorumlanmıştır. Bu sebeple araştırma karışık yöntemle gerçekleştirilmiş hem nitel hem de nicel özelliktedir. Araştırma aşamasında çalışma grubu deney ve kontrol grubu olarak ayrılmış çalışmanın amacı doğrultusunda ortaya koyulan öğrenci çalışmaları, uzman görüşleri alınmak üzere fotoğraflanarak dosyalanmıştır. Araştırma, tasarım ilkeleri çerçevesinde oluşturulan soruların yer aldığı puanlama anahtarı üzerinde, öğrenci çalışmaları incelenerek uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. Dereceli puanlama anahtarının uzman görüşlerine dayalı kriter tablosunda beşli likert tipi anket kullanılmış olup, verilerin girilmesi ve analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Uzmanların deney ve kontrol grubu öğrencilerine verdikleri değerlendirme puanları arasındaki farklılığı ölçmek için T Testi uygulanmıştır. Öğrencilerin üç ders saati sonunda tamamladıkları üç boyutlu tasarımlar, üç akademisyen uzman tarafından notla değerlendirilerek elde edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan puanlama anahtarının, uzman değerlendirmeleri sonucunda çıkan ortalama puanları, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı yönde bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Atık nesne, üç boyutlu tasarım, görsel sanatlar

ABSTRACT

This research aims to use waste objects in teaching three-dimensional designs. For this purpose, the experimental method was followed in collecting the application data of the research. In addition, the results were evaluated and interpreted descriptively. For this reason, the research is both qualitative and quantitative. In the research phase, the student studies, which were put forward in accordance with the purpose of the study, the study group was separated as an experimental and control group, were photographed and filed for expert reviews. The research was evaluated by experts by examining student studies on the scoring key that contains the questions are formed within the framework of design principles. A five-point Likert-type survey was used in the criteria table based on expert opinions of the graded scoring key, and the SPSS package program was used to enter and analyze the data. T-Test was applied to measure the difference between the evaluation scores of the experts to the experimental and control group students. Three-dimensional designs completed by students at the end of three lesson hours were evaluated by three academician experts with a grade. The mean scores of the scoring key prepared for the purpose of the research, which are the result of expert evaluations, show that there is a significant difference between the experimental and control groups.

Keywords: Waste object, three-dimensional design, visual arts

1. GİRİŞ

En geniş anlamıyla eğitim, insan becerilerinin geliştirilmesi faaliyeti olarak ifade edilmektedir. İnsanın bedensel faaliyetlerinin geliştirilmesi beden eğitimi olduğu gibi, zihinsel faaliyetlerinin geliştirilmesi de insanın bilgi anlamında eğitilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda insan bütün yetenekleri bakımından bir eğitim süreci zincirine dahil olmaktadır. Bu süreç içerisinde insan sadece istenileni yapan, komutlara uyan bir canlı değildir. İnsan, aynı zamanda duyuları ve çevresine karşı duyarlılığı olan bir varlıktır. Bir yetenek olarak insan duyarlılığının geliştirilmesi için ise sanata başvurulmaktadır (Tunalı, 2011: s. 216). Sanat, insanla birlikte var olmuş, insanın ihtiyaç duyduğu gereksinimlerden biri olmuştur. Çünkü sanat, insanın biyolojik ve psikolojik yapısındaki eksikliği tamamlayan bir olgudur (Mercin, 2019). Bu olgunun önemini insanlık tarihine

baktığımızda daha iyi kavrayabiliriz. İlk insanların şarkı olarak seslendirdiği ilk seslerden, sergiledikleri ilk dans ritüellerine ve ilk defa mağara duvarlarında betimledikleri resimlerden; ailelerin çocukları için ilk kahramanlık hikâyelerini anlatmaya başlamalarından itibaren sanat, insan hayatının betimlenmesini, yorumlanmasını ve kökleştirilmesini sağlamıştır. Bu bağlamda sanat yaşamımızı anlamlı kılan temel unsurlardan biridir (Erinç, 2006: s. 54; Özsoy & Ayaydın, 2016: s. 1). Sanatın amacı; duygu, düşünce, heyecan ve hayallerini yeni, değişik, işlevsel ve özgün bir şekilde, yaratıcı bir eylem sonucunda somutlaştırıp, estetik iletişimi gerçekleştirmektir (Atalayer, 1994: s. 29). Sanatın amacının barındırdığı önemli unsurlar onun öğretilebilir bir disiplin alanı olarak yapılandırılmasını gerektirmiştir. Böylece sanatçı yetiştirmekten ziyade özgür düşünebilen, yaratıcı ve estetik yönü gelişmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlayan sanat eğitimi kavramı, eğitim bilimlerinde önemli bir bölümü oluşturmuştur.

Sanat eğitimi; çocuk eğitiminin hedeflerine ulaşması için bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışların kazandırılmasında etkili rol oynamaktadır. Sanat eğitiminde sanatsal üretim ve katılım hangi düzeyde olursa olsun, yalnızca duyguların ve becerilerin eğitilmesi anlaşılmalıdır. Yaratıcılık eğitimi de içine aldığı için aynı zamanda zihinsel bir eğitim sürecidir (Etiş, 1995: s. 32). Çünkü sanat eğitimi, bireyin yaratıcı yönlerini ortaya çıkararak estetik beğeni ve düşünce bağlamında gelişmelerini sağlamaktadır. (Artut, 2010: s. 3). Sanat eğitiminin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için planlı bir şekilde eğitimin her kademesinde öğrenci seviyesine uygun ders içerikleriyle sunulması gerekmektedir. Özellikle teknolojik gelişmelerin büyük bir devinim halinde olduğu günümüzde bireylere farklı sanatsal yollarla kendini ifade edebileceği ortamların sunulması mutlu ve üreten nesillerin yetişmesi için de gereklidir (Buyurgan, 2018).

Sanat eğitimi bağlamında günümüzdeki adıyla Görsel Sanatlar Derslerinde öğrenci çalışmaları genellikle, kâğıt, kalem ve boyayı içine alan bir anlayışta yürütülmektedir. Ancak görsel sanatlar eğitimi, eğitim biliminin bir dalı olarak sanatın, estetiğin, sanat tarihinin eğitimi ve öğretimi ile ilgili bütün sorunlarla ilgilenmelidir. Sadece resim oluşturmak amaçlı bir yaklaşımda yürütülen görsel sanatlar eğitimi, yetersiz ve yanlış bir yönlendirmenin uzantısı durumundadır (Çapar, 2008: s. 115; Tepecik & Toktaş, 2014: s. 14). Böyle bir anlayışla yürütülen derslerde öğrenciler diğer disiplinlerden kopuk, yeteneklerinin farkına varamayan, üç boyutlu düşünme algısı gelişemeyen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Görsel Sanatlar Derslerinde farklı görsel yaklaşımlara gidilmesi sanat eğitiminin de amacına hizmet edecektir. Çünkü sanat eğitiminin amacı, kendine güvenen, bağımsız ve özgün düşünebilen, kendisini gerçekleştirmeyi başaran, sahip olduğu yetenekleri özgürce kullanabilen, kendisini yarın için de hazırlayabilen, kendisiyle birlikte çevresini de şekillendirebilen bireyler yetiştirmektir. Bununla birlikte kendisine ve çevresine karşı saygılı, topluma ve etkileşimde bulunduğu çevresine karşı sorumluluk bilinci olan, üretken, akıllı ve duyarlı insanlar kazandırmak sanat eğitiminin amaçlarındandır (San, 1984). Sanat eğitimi, toplumda bulunan yanlış düşüncenin aksine bireyi birer sanatçı yapmak yerine, insanın yaratıcı yönlerini ortaya çıkartmasını sağlayacak koşulları hazırlayıp, sanat yoluyla eğitimi amaçlamaktadır.

Sanat eğitiminde diğer eğitim alanlarında olduğu gibi çocukların gelişim basamakları unutulmamalıdır. Nitelikli bir sanat eğitimeci de öğrencilerin kişisel gelişimleri doğrultusunda dersini planlamalıdır. Bu bağlamda eğitim biliminde genel kabul görmüş Piaget'nin üzerinde durduğu gelişim basamakları bu konuda yol gösterici durumundadır. Buna göre; tüm çocukların gelişim aşamalarının belirli sraya göre geçirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Genel anlamda bir gelişim dönemini atlayarak diğerine geçiş sağlanamamaktadır. (Senemoğlu, 2011: s. 39). Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerine yönelik verdiği yaş grupları dikkate alındığında; 3-6 yaş içine alan anaokulu grubunun işlem öncesi döneme, 7-11 yaş grubunu içine alan ilköğretim yıllarının somut işlemler dönemine, 6. ve 8. sınıflar ile lise yıllarının (11-18 yaş) ise soyut işlemler dönemine denk geldiği ifade edilmektedir (Erden & Akman, 2014: s. 69). Bu araştırma ise 6. Sınıf öğrencileri ile yürütüldüğünden araştırma yapılan yaş grubunun soyut işlemler döneminin ve ergenlik yıllarının başlarına geldiği görülmektedir. Bu dönemle birlikte çocuk bir yetişkinin düşünce biçimi olan

soyut düşünceye ulaşmakta ve bunun sonucu analitik düşünme yeteneğini kazanmaktadır. Böylelikle bu dönemde çocuk, soyut problemleri akılcı yollarla çözmeye başlayarak tündengelim kullanabilmekte ve mantıksal ayrımlar yapabilmektedir. Bu yaştaki çocuklar ideolojik sorunlarla ilgilenmektedir ve kendi ahlaki yaşayışlarını geliştirme uğraşı içine girmektedirler. Bununla birlikte toplumsal olaylara ilgileri artmakta ve kim olduğunu sorgulamaktadırlar. Piaget'nin bilişsel gelişme kuramları üzerine ortaya koyduğu çalışması eğitim bilimi içerisinde görsel sanatlar eğitimi üzerine olan araştırmalar için de yol gösterici olmuştur (Özsoy, 2015: s. 82).

Araştırma yapılan yaş grubunu sanat eğitimi çerçevesinde ele aldığımızda motor yeteneklerde her iki cinsiyette de gelişmeler gözlenmektedir. Kaba motor becerileri gerektiren etkinliklerin gerçekleştirilmesinde sorun yaşanmamasının yanında, 10-11 yaşlarına doğru ince motor kasların kontrolü büyük ölçüde başarılı sonuçlanmaktadır. Buna bağlı olarak çocuklar ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren çalışmalara karşı ilgi duymaya başlamaktadır. El sanatları ve müzik aletleri çalmaya karşı ilgileri artmaktadır (Erden & Akman, 2014: s. 50). Bu bağlamda sanat eğitimi uygulamalarında öğrencilerin ilgi ve isteklerini karşılayacak, onların ince motor yetenekleri ile analitik düşünme becerilerini geliştirecek olan üç boyutlu çalışmalara yer verilmesi önemli görülmektedir. Bununla birlikte farklı malzeme ve tekniklerin bu konuda kullanılması derse olan ilgiyi ve öğrencilerin motivasyonunu artıracaktır. Bu amaçla da Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde sunulan "Görsel sanatlar dersinde üç boyutlu tasarımların öğretilmesinde atık nesnelere yapılacak çalışmaların katkısı" isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulan bu araştırmada atık nesnelere üç boyutlu tasarımların öğretilebileceği vurgulanmaktadır (Karagöl, 2016). Atık nesnelere plastik sanatlarda kendine yer edinmesi süreci Kübizm ile birlikte görülmektedir. Sanatçılar Kübizm Akımı ile kendilerini boya ve fırça ile sınırlamaktan kurtararak tutsak oldukları kalıpları yıkmışlardır. Özellikle Picasso ve Braque ikilisi, anlatım konusunda özgürlük dünyasının kapılarını aralamışlar, Dada, Gerçeküstücülük, Pop Art, Kavramsal Sanat gibi sanat hareketlerini etkisi altına almışlardır (Yurtsever, 2014: s. 226).

2. PROBLEM DURUMU

19. yüzyılda bir önceki yüzyıllara göre daha hızla gelişen teknoloji, üretim ve onunla gelen tüketim bazı dönüşümlere neden olmuştur. Üretimin hızı ve çeşitliliği "tüketim toplumu" adı ile yeni bir toplum biçimini oluşturmuştur. Tüketimin arttığı oranda da atık nesnelere miktarında ve çeşitliliğinde artış yaşanmıştır. Toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretilen sanayi ürünlerinin çoğunun kullanılıp atılan nitelikte olması bu artışın en büyük nedenlerindedir. Kullanıldıktan sonra ihtiyacı karşılamayan, değersizleşen nesnelere atık olarak yığınlar oluşturmaktadır. Atık olarak değersizleşen gündelik nesne, bulunduğu ortamın koşullarına her zaman farklı açıdan bakabilen sanatçı tarafından sanat yapıtında değerlendirilmiştir (Karagöl, 2016). Bu bağlamda 20. yüzyılın başlarında sanatçı her alanda olduğu gibi çevremizi saran atık nesnelere karşı da yapıcı bir görev üstlenmiştir. Sanatçı, atık nesnelere ifade dilini en üst noktaya taşıyabilecek zenginliği görüp onlardan yararlanma yoluna gitmiştir. Picasso ve Braque ile kolaj tekniğinin içinde, resim malzemesinin yanında ilk örneklerini gördüğümüz atık ve hazır nesne ile sanat tarihinde yeni bir düşünce kapısını aralanmıştır (Zırhlı, 2009). Atık ve hazır nesnelere sanat yapıtında kendine yer edinmesinin ilk örnekleri Picasso ile görülmektedir. Örneğin, Picasso 1912 yılında oval şeklinde bir tuval üzerine yaptığı yağlı boya çalışmasında, bir ölü doğa kompozisyonuna, bambu örgüsü desenli muşamba parçası yapıştırılmıştır. Picasso'nun Şekil 1'deki Hasır İskemleli Natürmort adlı bu çalışması atık ve hazır malzemenin kullanıldığı ilk yapıtlar arasında gösterilmektedir (Kaptı, 2005: s. 3).

Şekil 1. Pablo Picasso, Hasır İskemleli Natürmort, 1912.

Modern dönemde karşılaştığımız Kübizm akımı ile sanat yapıtına dahil olan atık ve hazır malzeme, Kübizm akımının sentetik aşamasında kolaj tekniği ile ortaya çıkmıştır. Kolaj tekniği ile sıradan malzemeler sanat nesnesi olarak kullanılmıştır. Birbirinden farklı nesnelere işlevleri dışında bir araya getirilerek eserler oluşturmayı amaçlayan bir teknik olan kolaj, sanatta yeni bir ifade aracı olarak kendini göstermektedir (Oskay, 2003: s. 54). Sanatçılar bu yeni ifade tarzını tuval yüzeyiyle sınırlı tutmayıp çeşitli üç boyutlu eserleri de sanat tarihine kazandırmışlardır. Bu süreçten sonra artık işlevi dışında kullanılan nesnelere sanat yapıtına dönüşen eserler zinciri oluşturarak büyük ilgi toplayacaktır.

Sanat yapıtlarında kendine yer edinerek sanat tarihinde örnekleri görünen atık ve hazır nesnelere planlı ve programlı bir sanat eğitimi ile kullanımı görsellikle sınırlı kalmayacaktır. Aynı zamanda çevreye karşı sorumlu, çevre bilinci oluşmuş bireylerin yetişmesinde katkı sağlayacaktır. Çünkü planlı ve programlı bir eğitim sisteminde sanat eğitimi önemli bir alanı oluşturmaktadır. Sanat eğitimi bireyin kişilik eğitiminin bir parçası konumundadır. Bireyin kendisini ifade etmesini, estetik değer yargılarının oluşmasını, empati duygusunun gelişmesini, yeteneklerini ve yaratıcılığını keşfetmesini sağlar ve bunları artırıcı yönüyle estetik duyguları geliştirmeyi amaçlamaktadır (Alakuş & Mercin, 2011).

Eğitim-öğretimin en belirgin amacı, bireylere istendik davranış kazandırmak olmuştur. Söz konusu davranışların en verimli şekilde öğrenilebilmesi için dikkat edilmesi gereken bir takım faaliyetler bulunmaktadır. Bunlardan birini de öğretim aşamasında kullanılan araç-gereçler oluşturmaktadır. Bu nedenle öğretmenler konuların öğretilmesinde kullanılacak araç-gereçleri tasarlarlarken tasarım elamanlarını ve ilkelerini dikkate almalıdırlar (Taşpınar, 2012: s. 323). Bu bağlamda Görsel Sanatlar Derslerinde, malzemeye önem verilmesi ve çeşit bakımından zengin tutulması önem arz etmektedir. 11-13 yaş grubu görsel-uzamsal yetenekleri sınırlı öğrencilerce algılaması zor, aynı zamanda öğretmenler tarafından da aktarması zor bir konu olan üç boyutlu çalışmaların kolay anlaşılabilmesi, materyallerin uygun ve çeşitli olmasına, öğrencilerin bu malzemelerle yeterli zaman geçirerek gereçleri tanımlarına bağlıdır. Üç boyutlu tasarım uygulaması aşamasında malzemelerin çeşitli, yöntemlerin uygun, ortamın müsait olması gereklidir. Ancak görsel sanatlar ders sürelerinin kısıtlı olması kâğıt, karton, mukavva vb. malzemelerle bu konunun öğretilmesini güçleştirmektedir. Bu tür malzemelere ek olarak zaten bir üç boyuta sahip olan atık ve hazır malzemelerin tercih edilmesi, öğrencilerin ders süresinden en uygun şekilde yararlanmasını sağlayabilir. Bununla birlikte malzeme konusunda sınırlanmayan öğrenciler günlük yaşamlarından tanıdıkları atık ve hazır malzemelerle daha özgün ve yaratıcı çalışmalar yapabilirler.

2.1. Amaç

Eğitim sisteminden yalnızca belli bilgi ve becerilerin bireylere kazandırılması beklenmemelidir. Bununla birlikte bireylerin değişik sentezlerle farklı fikirler, ürünler ortaya çıkarabilme yeteneğinin geliştirilmesi ve bunu sürekli hale getirmesi beklenmektedir. Sanatta yaratıcılık kavramıyla ilişkili bu davranış biçimiyle dünyayı algılayabilmek ve gerekli alışkanlıkları edinebilmek için sanata başvurulmaktadır (Gökay, 2019). Ülkemizdeki eğitim sisteminde standartlardan fazla öğrencisi bulunan sınıflarda ve sınırlandırılmış ders saatleri ile öğrencilere sanatsal bir bakış açısı kazandırmak, konuların öğretilmesini güçleştirmektedir. Özellikle üç boyutlu tasarım uygulamalarının ve tasarım ilkelerinin öğretilmesi de sanat eğitimcilerinin öğretmekte zorlandığı konular arasında yer almaktadır. Bu nedenle, üç boyutlu tasarımların öğretilmesi sorununda kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitliliğinin sanat eğitimcilerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Çünkü atık halde bulunan nesnelere yaratıcılığı daha aktif hale getireceğinden çalışmanın daha kolay ve kısa sürede oluşmasını sağlayacaktır (Buyurgan, 2018: s. 313). Buradan hareketle Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapılmış olan “Görsel sanatlar dersinde üç boyutlu tasarımların öğretilmesinde atık nesnelere yapılacak çalışmaların katkısı” isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulan bu çalışmada atık nesnelere kullanılarak üç boyutlu tasarımların öğretilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin üç boyutlu tasarım uygulamalarını öğrenmesinin yanında, yaşadığı çevrenin olağan parçası haline gelmiş olan tüketim nesnelere konusunda bilinçlendirilebileceği düşünülmektedir. Çünkü Sanayi Devrimiyle kapitalist sistemin toplumda oluşturduğu tüketim kültürü sonucu, işlevini yitirmiş endüstri ürünleri yaşadığımız çevreyle özdeşleşmiş durumdadır. Doğadan gelen ve doğanın kabullenemeyeceği durumda olan, işlevini yitirmiş bu ürünler her alanda duyarsız kaldığımız önemsiz nesnelere dönüşmüşlerdir. Bu bağlamda tüketim kültürünün getirisi olan bu soruna bu araştırma ile öğrencilerin dikkatini çekmek ayrıca amaçlanmaktadır.

2.2. Önem

Görsel sanatlar dersi programı, müfredatı kapsamında iki ve üç boyutlu uygulamalardan oluşmaktadır. Üç boyutlu çalışmalar, ortaokul öğrencileri için görsel sanatlar eğitimi dersinin kapsamını artıran bir niteliğe sahiptir. Üç boyutlu çalışmalar ile öğrencilerin derinlik, yükseklik ve genişliği algılamalarına, tasarım ilkelerini öğrenmelerine yardımcı olunabilmektedir (Karagöl, 2016).

Birçok malzemenin bir arada ve el çabasının kullanılmasına imkân sağlayan üç boyutlu çalışmalar, öğrencilerin ince kas becerilerini ve analitik düşünme becerilerini geliştirir. Öğrenciler bu süreçte ellerindeki malzemenin geri dönüşümüne de tanıklık ederler. Çeşitli malzemelerle biçim kazanan üç boyutlu çalışmalar, dokunma duyusuna karşı daha duyarlı bir hale getirmektedir. Burada önemli olan, bir ürün ortaya koymaktan ziyade, zihinsel ve fiziksel etkinliklerin desteklendiği yaratıcı ve öğretici süreci yaşamaktır (Çapar, 2008: s. 115). Herkesin sıradan, eskimiş, gereksiz olarak gördüğü atık nesnelere sanat yapıtında kullanımı modernleşme sürecindeki sanatçılar ile birlikte günümüze kadar uzanan ve devam etmekte olan bir süreci oluşturmuştur. Buradan hareketle sanat yapıtlarının yabancı olmadığı atık ve hazır nesnelere üç boyutlu tasarımların öğretilmesi aşamasında kullanılması önemli görülmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeline, çalışmada kullanılan veri toplama tekniklerine ve güvenilirliğe ilişkin bilgilere, verilerin toplanma aşamasına, toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın uygulama verilerinin toplanması aşamasında deneysel yöntem izlenmiştir. Bununla birlikte sonuçlar betimsel olarak değerlendirilip, yorumlanmıştır. Bu sebeple araştırma hem nitel hem de nicel özellikleri kapsamaktadır. Araştırmanın nitel olmasının sebebi, görsel sanatlar dersinde öğrencilerin üç boyutlu çalışmalarında atık malzemeleri kullanmasının üç boyutlu tasarımı oluşturma sürecinde ve sonucunda üç boyutlu tasarımların öğretilmesinin ölçülmek istenmesidir.

Araştırma aşamasında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin çalışmaları, uzman görüşleri alınmak üzere fotoğraflanarak dosyalanmıştır. Araştırma, üç akademisyen uzman tarafından, tasarım ilkeleri çerçevesinde oluşturulan soruların yer aldığı puanlama anahtarı üzerinde, öğrenci çalışmaları incelenerek değerlendirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara İli Elmadağ ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Yaşar Doğu Ortaokulu'nda 6. sınıflarda öğrenim gören 22 öğrenci deney grubu sınıfı, 22 öğrenci ise kontrol grubu sınıfı olmak üzere 44 öğrencisi oluşturmaktadır. Tezin verilerini oluşturan tasarımların yapılması aşamasında grup çalışmasına başvurulmuştur. Grupla yapılan çalışmalarda başkalarının düşüncelerine saygı duyma, hoşgörülü olma, empati kurma ve yapıcı tartışmayı öğrenme yeteneklerini geliştirmek amaçlanmaktadır (Taşpınar, 2012: s.76). Aynı zamanda grupla çalışma yöntemiyle görsel sanatlar dersinde sürekli yaşanan olası malzeme sorunu ile en karşılaşılmakta, dersin süresi de en verimli şekilde kullanılmaktadır.

3.3. Verilerin toplanması

Alana yönelik olarak yapılan kaynak taramasının ardından, üç akademisyen uzman görüşü alınarak, ilgili araştırma için beşli likert ölçeğin kullanılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Likert tipindeki ölçek çok başarısız (1) ile çok başarılı (5) arasında değişen beşli bir derecelemeyle sahiptir. Oluşturulan bu ölçek üç akademisyen uzman tarafından öğrenci çalışmalarının yer aldığı dosyadaki çalışmalar incelenerek notla değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel veriler, ilgili kurumlardan resmi izin alındıktan sonra örneklem olarak belirlenen 22 öğrencinin kontrol grubunda, 22 öğrencinin ise deney grubunda yer alacağı birbirine denk iki farklı sınıf grubunda üç boyutlu görsel tasarımlar yaptırılarak elde edilmiştir. Kontrol grubu geleneksel yöntemlerle üç boyutlu tasarımlarını oluştururken deney grubunda atık ve hazır nesnelere üç boyutlu tasarımlar oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Dereceli puanlama anahtarının uzman görüşlerine dayalı kriter tablosunda beşli likert tipi anket kullanılmış olup, verilerin girilmesi ve analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Uzmanların deney ve kontrol grubu öğrencilerine verdikleri değerlendirme puanları arasındaki farklılığı ölçmek için de T Testi uygulanmıştır.

Öğrencilerin üç ders saati sonunda tamamladıkları sanatsal uygulamalar, üç akademisyen uzman tarafından notla değerlendirilmesiyle elde edilmiştir. Her öğrenci çalışması aynı puanlama tablosu dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Puanlayıcı güvenilirliğinin sınanması için puanlayıcıların değerlendirme puanlarına ilişkin sınıf içi kolerasyon katsayısı hesaplanmıştır.

6. Sınıf öğrencilerinin tasarımlarını üç uzman tarafından puanlanması sonucu puanlayıcılar arası güvenilirlik ile birlikte ölçme aracına ait tek ölçüm için güvenilirlik sonucu sınıf içi korelasyon analizi yoluyla Tablo 1’de ifade edilmiştir.

Tablo 1

Puanlayıcıların Değerlendirme Puanlarına İlişkin Sınıf içi Korelasyon Katsayısı

	r	F	df1	df2	p
Single Measures (Tek Ölçüm)	,92(b)	52,587	65	390	,000
Average Measures (Ortalama Ölçüm)	,98(c)	52,587	65	390	,000

Tablo-2’ye bakıldığında uzmanların değerlendirme puanları arasında tek ölçüm için güvenilirlik katsayısı $r=,92$ ’e göre çok yüksek düzeyde bir güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Puanlayıcılar arası güvenilirliği ölçmek için yapılan sınıf içi korelasyon katsayısı sonucu ortalama ölçüm için güvenilirlik katsayısı $r=,98$ ’e göre çok yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. BULGULAR

Uzman görüşlerine dayalı kriter tablosundaki maddelere yönelik bulguların ortaya koyulduğu veriler tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Deney ve Kontrol Gruplarında Bulunan Öğrenci Tasarımlarının Puanlanmasında Dereceli Puanlama Anahtarının Maddelerin Ortalamaları Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

Madde	Grup	N	Ortalama	S	t	sd	p
1. Tasarımda kullanılan nesnelere form arasında ilişki kurulabilmiş midir?	D	11	4,55	0,69	4,54	20	,000*
	K	11	3,00	0,89			
2. Tasarımın düzenlenmesinde hareket (ritim) başarılı mıdır?	D	11	4,64	0,50	5,29	20	,000*
	K	11	3,00	0,89			
3. Tasarımda bir bütün olarak denge sağlanmış mıdır?	D	11	4,55	0,69	5,63	20	,000*
	K	11	2,82	0,75			
4. Tasarımın düzenlenmesinde biçimsel uygunluk bulunmakta mıdır?	D	11	4,45	0,69	5,18	20	,000*
	K	11	3,09	0,54			
5. Tasarımın parçaları arasında birlik bütünlük var mıdır?	D	11	4,45	0,69	4,15	20	,000*
	K	11	3,18	0,75			
6. Tasarımda oran ve orantı uyumu var mıdır?	D	11	4,73	0,47	5,80	20	,000*
	K	11	3,18	0,75			
7. Özgün, yaratıcı bir tasarım oluşturulmuş mudur?	D	11	4,55	0,52	5,15	20	,000*
	K	11	2,82	0,98			

* $p<,05$, D= Deney Grubu, K= Kontrol Grubu

Tablo 2'ye bakıldığında deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin tasarımlarının puanlanmasında kullanılan dereceli puanlama anahtarına ait maddelerden elde edilen ortalamalar arasındaki farklılık incelenmiştir. Tasarımda kullanılan nesnelere form arasında ilişki kurulabilmiş midir? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,55) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,00) arasında $t_{(20)}=4,54$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 1'e ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tasarımın düzenlenmesinde hareket (ritim) başarılı mıdır? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda bulunan öğrencilerin puanları (4,64) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,00) arasında $t_{(20)}=5,29$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 2'ye ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tasarımda bir bütün olarak denge sağlanmış mıdır? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,55) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (2,82) arasında $t_{(20)}=5,63$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 3'e ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tasarımın düzenlenmesinde biçimsel uygunluk bulunmakta mıdır? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,45) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,09) arasında $t_{(20)}=5,18$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 4'e ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tasarımın parçaları arasında birlik bütünlük var mıdır? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,45) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,18) arasında $t_{(20)}=4,15$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 5'e ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tasarımda oran ve orantı uyumu var mıdır? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,73) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,18) arasında $t_{(20)}=5,80$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 6'ya ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Özgün, yaratıcı bir tasarım oluşturulmuş mudur? Maddesine ilişkin olarak, deney grubunda yer alan öğrencilerin puanları (4,55) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (3,82) arasında $t_{(20)}=5,15$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrencilerin madde 7'ye ilişkin ortalama puanlarının, kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Gruplarında Bulunan Öğrenci Tasarımlarının Puanlanmasında Dereceli Puanlama Anahtarından Elde Edilen Toplam Puanlar Arasındaki Farklılığa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

Grup	N	Ortalama	S	t	sd	p
Toplam Deney	11	30,76	3,33	6,03	20	,000

Tablo 3'e bakıldığında deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin tasarımlarının puanlanmasında dereceli puanlama anahtarından elde edilen toplam puanlar arasındaki farklılık incelenmiştir. Deney grubunda bulunan öğrencilerin puanları (30,76) ile kontrol grubunda yer alan öğrencilerin puanları (20,61) arasında $t_{(20)}=6,03$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamlı farklılık, deney grubunda yer alan öğrenci tasarımlarına verilen toplam puanların ortalamasının, kontrol grubunu oluşturan öğrencilerin toplam ortalama puanlarından daha yüksek olmasından kaynaklıdır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sanat, insanlık tarihiyle birlikte var olmuş teknolojik ve fikirsel gelişmeler ışığında değişiklikler göstermiştir. Nitekim, 20. yüzyılın başlarında hızla artan nüfus ve bunun sonucunda ortaya çıkan tüketim kültürü, teknolojik gelişmeler, reklamcılık vs. sanatta ve birçok alanda etkileri hissedilen değişimlere neden olmuştur. Artık gündelik nesnelere reklamların da yardımıyla önemini çabuk yitiren değersiz şeylere dönüşmeye başlamıştır. Bu durum her dönem olduğu gibi yaşanan olumsuzluklara kayıtsız kalamayan sanatçıları harekete geçirmiştir. Bu bağlamda Modern sanat yapıtında sanat dışı malzeme kullanımının ilk örneklerine Kübizm döneminde rastlanmaktadır. Özellikle Picasso ve çağdaşı sanatçılar ile başlayan bu düşünce çemberinde geleneksel anlamda resim yüzeyine sürülmesi gereken boyanın yerine, kum, talaş, eski gazete parçaları, ağaç ile metal parçaları, tel vb. birçok sanat dışında işlevi olan malzemeleri sanat yapıtı oluşturmak için değerlendirmişlerdir. Çağdaş sanatçının yaratma sürecinde kullandığı malzemeler için, atıkların yer aldığı çöplükler ve hurdalıklar birer alternatif bölge olmuştur.

Atık nesnelere geri dönüşüm yoluyla sanat yapıtında yeniden anlam kazanması, sadece tüketen değil de aynı zamanda üreten bireylerin oluşması için zemin hazırlamaktadır. Atık malzemeleri sanatsal bir çalışmaya dönüştürerek, başarı duygusu yaşayan öğrencinin özgüveninin arttığı, estetik yönünün geliştiği söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerin farklı özelliklerdeki malzemelerle çalışması, bunları bir araya getirerek anlamlı bir bütün oluşturma çabası öğrenciyi analitik düşünmeye sevk eder ve zihinsel açıdan gelişimine katkı sunarak yaratıcı ve üretici yanlarını ortaya çıkarabilmesini sağlar. Bu sayede de öğrencide özgüven duygusu gelişir. Buradan hareketle Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapılmış olan "Görsel sanatlar dersinde üç boyutlu tasarımların öğretilmesinde atık nesnelere yapılacak çalışmaların katkısı" isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak oluşturulan bu araştırma ile atık nesnenin Görsel Sanatlar Dersi dahilinde kullanımının öğrencilere üç boyutlu çalışmaları öğretmede yarar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan puanlama anahtarının, uzman değerlendirmeleri sonucunda çıkan ortalama puanları, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı yönde bir farklılık olduğunu göstermektedir. Kontrol grubunu oluşturan öğrenciler kâğıt, karton, mukavva vb. malzemelerle oluşturmak istedikleri formlarda deney grubu öğrenci çalışmaları kadar başarılı olamadığı anlaşılmıştır. Deney grubu öğrencileri zaten belli bir üç boyut forma sahip olan atık ve hazır nesnelere tasarımlarında başarılı bir şekilde kullanmışlardır. Bu bağlamda atık nesnelere çeşitli olması çalışma sürecinde alınacak verimi artıracığından her kademe için ders öğretmenlerinin gözetiminde uygun atık nesnelere toplanabileceği bir banka oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alakuş, A. O., & L. Mercin (Ed.). (2011). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Artut, K., & Pekmezci, H. (Ed.). (2010). *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Atalayer, F. (1994). *Görsel sanatlarda estetik iletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Boydaş, N. (2004). *Eleştiriye giriş ve resim eleştirileri*. Ankara: Gündüz.
- Çapar, M. (2008). İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar eğitimi dersinde üç boyutlu çalışmaların önemi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(4), 114-124. 17 Şubat 2016 tarihinde <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874897.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Erden, M., & Akman, Y. (2014). *Eğitim psikolojisi gelişim – öğrenme – öğretme*. Ankara: Arkadaş.
- Erinç, M. S. (2006). Sanat anlayışı nasıl kazandırılır, nasıl edinilir, İ. San & Ç. İlhan (Ed.), *Sanat eğitiminde sanat biliminin rolü* (51-67). Ankara: Naturel.
- Etike, S. (1995). *Sanat eğitimi yazıları*. Ankara: İlke.
- Gökay, M. (2019). Görsel sanatlar eğitimi. A. O. Alakuş & L. Mercin (Eds), *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi içinde* (s. 13-18). Ankara: Pegem.
- Karagöl, R. (2016). *Görsel sanatlar dersinde üç boyutlu tasarımların öğretilmesinde atık nesnelere yapılacak çalışmaların katkısı*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kaptı, H. (2005). *Atık nesnelere sanatta yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Mercin, L. (2019). Sanat nedir? A. O. Alakuş & L. Mercin (Eds), *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi içinde* (s. 1-12). Ankara: Pegem.
- Okan, K. B. (2011) Günümüz sanat eğitiminde sosyal sorumluluk projeleri ve heykel eğitimi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(3), 367-371. 24 Mart 2015 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/inustd/article/view/1027000032/1027000031> sayfasından erişilmiştir.
- Oskay, A. Kübist kolâjlar. (2003) *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, 3(3), 53-54. 7 Nisan 2015 tarihinde <http://openaccess.iku.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11413/285/IKUGuncesiFenveMuh.Bilm.Cilt1Sayi3Mart2003A.Oskay.pdf?sequence=1&isAllowed=y> sayfasından erişilmiştir.
- Özsoy, V. (2015). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Özsoy, V., & Ayaydın, A. (2016). *Görsel tasarım öge ve ilkeleri*. Ankara: Pegem.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem.
- Taşpınar, M. (2012). *Kuramdan uygulamaya öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Elhan Kitap.
- Tepecik, A., & Toktaş, P. (2014). *Güzel sanatlar fakültelerinde temel sanat eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Tunalı, İ. (2011). *Estetik beğeni*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yurtsever, H. (2014). *Kozmos - kaos – kübizm*. Ankara: Detay.

Zırhlı, K. (2009). *Atık ve hazır nesnelerin sanat objesine dönüşümü*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.